

Kansainvälisen oikeusjärjestelmän haasteet sotatilanteissa: Venäjän hyökkäyssota Ukrainaa vastaan kansainvälisissä tuomioistuimissa

1. Johdanto

Kansainvälisen oikeuden merkitystä tunnutaan usein mitattavan sillä, miten tehokkaasti kansainväliset tuomioistuimet vastaava kriisi- ja sotatilanteisiin. Tällöin ei voi välttyä siltä johtopäätökseltä, että kansainvälinen tuomioistuin on jotenkin hampaaton – vaikka tosiasiaassa kansainvälinen oikeus vastaa toki paljon muustakin, vaikkapa postin kulkemisesta aina globaalien talouden puitteiden luomiseen. Jos keskitytään valtaviirran tavoin sotatilanteisiin ja tuomioistuimiin, voidaan huomata esimerkiksi, että kansainvälinen tuomioistuin (International Court of Justice, ICJ) on soveltanut YK:n peruskirjan voimankäytön kieltoa vain kerran: *Armed Activities* -tapauksessa Kongon ja Ugandan välillä.¹ Voimankäyttöä koskevaa kansainvälistä tapaoikeuttakin se on soveltanut vain muutaman kerran. *Corfu Channel* -tapauksessa se totesi Yhdistyneen kuningaskunnan miinanraivausoperaation olevan voimankäyttöä, mutta joutui turvautumaan tapaoikeuteen, koska Albania ei ollut vielä YK:n jäsen.² *Nicaragua* -tapauksessa se sovelsi tapaoikeutta johtuen Yhdysvaltojen erikoisesta, YK:n peruskirjan tapauksessa poissulkeneesta varaumasta.³ Kun Kansainvälinen tuomioistuin totesi Yhdysvaltojen käyttäneen voimaa Nicaraguaa vastaan, Yhdysvallat vastasi vetämällä kokonaan pois aiemmin varauman sisältäneen, tuomioistuimen toimivallan hyväksyneen julistuksensa. Näin ollen, kun Yhdysvallat myöhemmin hyökkäsi iranilaisia öljynporauslauttoja vastaan yhdysvaltalaisen aluksen osuttua miinaan, Iranin ainoa mahdollisuus oli turvautua sen ja Yhdysvaltojen väliseen kahdensiviseen sopimukseen, joka sisälsi Kansainvälisen tuomioistuimen toi-

* Ukri Soirila, OTT, tutkijatohtori, Helsingin yliopisto. Kirjoitus perustuu Oikeuskulttuurin päivässä 11.11.2022 pidettyyn esitelmään.

1. *Armed Activities on the Territory of the Congo (Democratic Republic of the Congo v. Uganda)*, Merits, Judgment of 19 December 2005, ICJ Reports 2005, s. 168.
2. *Corfu Channel (United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland v. Albania)*, Merits, Judgment of 9 April 1949, ICJ Reports 1949, s. 4.
3. *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America)*, Merits, Judgment of 27 June 1986, ICJ Reports 1986, s. 14.

mivallan aktivoivan lausekkeen sekä voimankäytön sopimusvaltioiden välisissä suhteissa kieltävän artiklan.⁴

Vielä paljon useammin Kansainvälinen tuomioistuin ei pääse lausumaan mitään voimankäytöstä, koska sillä ei ole lainkaan toimivaltaa. Näin uhkaa käydä nyt esimerkiksi Syyriassa, vaikka viime aikoina jotkut maat, kuten Saksa ovatkin pyrkineet vastaamaan tilanteeseen kansallisten oikeusjärjestelmiensä avulla. Kansallisten tuomioistuinten lisäksi sotaan liittyviä kansainvälisen oikeuden loukkauksia päästään välillä käsittelemään ihmisoikeustuomioistuimissa ja kansainvälisissä rikostuomioistuimissa. Nämäkin tapaukset ovat kuitenkin suhteellisen harvinaisia suhteessa siihen miten valitettavan yleistä voimankäyttö on erilaisissa konfliktitilanteissa.

Tuomioistuinten vaikeuksien taustalla on tietysti se kansainvälisen oikeuden peruslähtökohta, että kansainvälisten tuomioistuinten toimivalta – kuten suurin osa kansainvälistä oikeutta muutenkin – perustuu valtioiden suostumukseen. Täten ei ole olemassa mitään sellaista tuomioistuinta, joka pystyisi automaattisesti käsittelemään minkä tahansa kansainvälistä oikeutta koskevan kysymyksen.

Tässä lyhyessä katsauksessa, joka on kirjoitettu puheeksi Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen Oikeuskulttuurin päivän Sodan lait -seminaaria varten, avaan hieman lisää sotaan liittyviä haasteita kansainvälisissä tuomioistuimissa käyttäen esimerkkinä Venäjän käynnissä olevaa hyökkäyssotaa Ukrainassa. Tällä hetkellä hyökkäyssotaa koskevia tapauksia on vireillä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimissa (EIT), Kansainvälisessä rikostuomioistuimissa (International Criminal Court, ICC) ja Kansainvälisessä tuomioistuimissa. Tarjoan lyhyen kuvauksen näistä tapauksista ja pyrin osoittamaan, että niissä joudutaan välttämättä kehystämään konflikti hyvin spesifeillä tavoilla.

2. Ukrainan kanne Venäjää vastaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa on vireillä Ukrainan kanne, jossa se syyttää Venäjää sen sotilaisen toteuttamista ”massiivisista ihmisoikeusloukkauksista Ukrainan alueella”.⁵ Suurin osa Euroopan ihmisoikeussopimuksen (SopS 63/1999, EIS) jäsenvaltioista, mukaan lukien Suomi, on pyytänyt EIT:lta lupaa tehdä kolmannen osapuolen sivuväliintulo tapauksessa ja tukea näin Ukrainaa. Lisäksi ukrainalaiset yksityishenkilöt ovat myös nostaneet kanteita Venäjää vas-

4. Oil Platforms (Islamic Republic of Iran v. United States of America), Merits, Judgment of 6 November 2003, ICJ Reports 2003, s. 161.

5. Ukraine v. Russia (X), no. 11055/22.

taan EIT:ssa, väittäen Venäjän rikkoneen heidän ihmisoikeuksiaan. Venäjä on toki sittemmin eronnut EIS:sta, mutta EIT:lla on kuitenkin vielä EIS:n 58(2) artiklan nojalla toimivalta käsitellä tapaukset, jotka nostettiin ennen kuin eroon liittyvä määräaika kului umpeen syyskuussa.

Yksi hankaluus sotiin liittyvissä ihmisoikeustapauksissa on, että valtiot ovat ihmisoikeussopimusten perusteella vastuussa toimistaan vain omalla alueellaan tai kun yksilö on niiden toimivallan alainen. On toki yleisesti hyväksyttyä, että vallatun alueen asukkaat ovat valtaajan toimivallan alaisia. Mutta on selvästi epäselvempää, pätekö sama varsinaisen hyökkäyksen aikana tehtyihin tekoihin, tai varsinkaan pommituksiin tai tykistötuleen vihollisen alueelle. Hiljattain EIT päätti *Georgia v. Russia (II)* -tuomiossaan, että tykistötulen kohteeksi toisen valtion alueella joutuneet henkilöt eivät olleet hyökkääjän toimivallan alaisia.⁶ Tuomariäänet jakautuivat kuitenkin lähes tasan, joten voi olla, että tuomioistuin arvioi uudelleen kantaansa Ukrainan tapauksen yhteydessä. Ainakin EIT on jo kansainvälisen tuomioistuimen tavoin antanut väliaikaisia turvaamistoimia koskevan päätöksen, jossa se käskää Venäjää jäädyttämään siviileihin kohdistuvat sotatoimensa, kunnes EIT on ehtinyt päättämään tapauksen.⁷ On tosin hiukan ironista, että monet Ukrainan suurimmista tukijoista, kuten Yhdysvallat ja Iso-Britannia, ovat aiemmin vastustaneet kiivaasti ihmisoikeuksien alueen ulkopuolista soveltamista – Yhdysvallat toki vain YK:n alaisten ihmisoikeussopimusten kontekstissa.

Toiseksi Ukrainan tapaus EIT:ssa sisältää mielenkiintoisia mahdollisuuksia, mutta myös haasteita liittyen ihmisoikeuksien ja humanitaarisen oikeuden suhteeseen, eli ihmisoikeuksien toteutumiseen sotatilanteissa. Ei olekaan siis kovin yllättävää, että myös Geneva Academy of International Humanitarian Law and Human Rights on päättänyt tehdä kolmannen osapuolen sivuväliintulon tapauksessa. Ainakin toistaiseksi EIT on valitettavasti vaikuttanut hieman kömpelöltä, kun se on joutunut käsittelemään tapauksia, jotka liittyvät humanitaariseen oikeuteen – mikä ei tietenkään ole yllättävää, sillä se on erikoistunut tulkitsemaan Euroopan ihmisoikeussopimusta, eikä hyvin teknistä humanitaarista oikeutta, joka on kehittynyt pitkälti erillään ihmisoikeuksista.⁸

Kolmanneksi EIT ei valitettavasti voi lähtökohtaisesti sanoa mitään siitä kysymyksestä, johon Ukraina varmasti toivoisi kaikkein kipeimmin ratkaisua, eli Venäjän hyökkäyssodan laittomuudesta sinänsä. Sen sijaan tuomion tai tuo-

6. *Georgia v. Russia (II)* (suuri jaosto), no. 38263/08, 21.1.2021. EIT katsoi, että Venäjä oli kuitenkin syyllistynyt ihmisoikeusloukkauksiin niillä alueilla, jotka se oli vallannut.

7. The European Court grants urgent interim measures in application concerning Russian military operations on Ukrainian territory, Press Release Issued by the Registrar of the Court, ECHR 068 (2022), 1.3.2022.

8. Andrea Gioia, *The Role of the European Court of Human Rights in Monitoring Compliance with Humanitarian Law in Armed Conflict*, s. 201–249 teoksessa Orna Ben-Naftali (ed), *International Humanitarian Law and International Human Rights Law*. Oxford University Press 2011.

mioiden täytyy lähtökohtaisesti keskittyä yksittäisiin ihmisoikeusrikkomuksiin ja sodan olemassaolo on vain tapauksen taustaseikka. Tosin tuomari Helen Keller totesi erillisessä lausunnossaan *Georgia v. Russia (II)* -tuomioissa, että EIT:n on valmistauduttava siihen, että sen tulee ehkä tulevaisuudessa soveltaa myös voimankäytön oikeussääntöjä,⁹ ja YK:n ihmisoikeuskomitea on myös todennut valmiutensa tehdä samoin.¹⁰ Voi siis olla, että Ukrainan tapaus tuo tältäkin osin mukanaan uusia oikeudellisia innovaatioita.

3. Ukrainan tilanteeseen liittyvä tutkinta Kansainvälisessä rikostuomioistuimessa

Ukrainan tilanne on tutkinnassa myös Kansainvälisessä tuomioistuimessa ICC:ssa.¹¹ Tutkinnasta mahdollisesti syntyviä tapauksia hankaloittaa se seikka, että Venäjä ja Ukraina eivät kumpikaan ole Rooman perussäännön (SopS 56/2002) sopimusosapuolia. Tällaisissa tilanteissa pääasiallinen keino saada tapaus ICC:n käsiteltäväksi on YK:n turvallisuusneuvoston kautta;¹² mikä ei tietenkään ole mahdollista tässä tapauksessa, koska Venäjällä on turvallisuusneuvostossa *veto*-oikeus. Tämä ei kuitenkaan ole tällä kertaa ylitsepäsemätön ongelma, sillä Ukraina on hyväksynyt ICC:n toimivallan tutkia ja mahdollisesti syyttää sen alueella tapahtuneita sotarikoksia ja ICC:lla on siis toimivalta Rooman perussäännön alueperiaatteen nojalla.¹³ Lisäksi suuri määrä Rooman perussäännön jäsenmaita on tuonut tilanteen ICC:n tietoon, mikä edelleen lisää tutkinnan legitimitettä.¹⁴

Myöskään ICC:n toimivalta ei kuitenkaan ulotu Venäjän valtionhallinnon päätökseen aloittaa hyökkäyssota. Muun muassa Ison-Britannian vahvasti lobbaamana on nimittäin aikanaan päätetty, että ICC:lla on toimivalta tutkia hyökkäysrikosta vain, jos tutkinnan kohteena oleva maa on itse Rooman perussään-

9. Concurring Opinion of Judge Keller, *Georgia v. Russia (II)* (suuri jaosto), no. 38263/08, 21.1.2021.

10. United Nations Human Rights Committee, General Comment no. 36 (2018) on Article 6 of the International Covenant on Civil and Political Rights, on the Right to Life (GC 36), UN Doc. CCPR/C/GC/36, 30.10.2018. Ks. myös Eliav Lieblich, *The Humanization of Jus Ad Bellum: Prospects and Perils*. *European Journal of International Law* 32(2) 2021, s. 579–612.

11. *Situation in Ukraine*, ICC-01/22.

12. Rooman perussääntö (SopS 56/2002), Art. 13(1)(b).

13. Rooman perussääntö Art. 12(2)(a)

14. Rooman perussääntö Art. 14.

nön jäsen ja on ratifioinut niin kutsutut Kampalan tarkistukset.¹⁵ Venäjä ei ole tehnyt kumpaakaan.

Lisäksi Venäjän armeijan ylintä johtoa on käytännössä hankala syyttää sotarikoksista ja rikoksista ihmisyyttä vastaan – vaikka ICC:lla siihen edellä mainituin perustein onkin Ukrainan tilanteessa toimivalta – koska pitäisi pystyä osoittamaan, että upseerit joko käskivät sotilaita ryhtymään sotarikoksiin tai rikoksiin ihmisyyttä vastaan, tai tiesivät niihin ryhtyttävän, eivätkä pyrkineet torjumaan niitä.¹⁶ Tuomioistuimen on myös vaikea saada nämä henkilöt käsiinsä tai saada luotettavaa todistusaineistoa heidän toimistaan.

Viimeiseksi ICC:n mahdollisia tuomioita rajoittaa myös se, että läheskään kaikki humanitaarisen oikeuden eli sodan oikeussääntöjen rikkomukset eivät ole Rooman perussäännön tarkoittamia rikoksia. Yksi esimerkki on vaikkapa sotavankien käyttäminen erilaisiin propagandatarkoituksiin, mihin sekä Venäjä että Ukraina vaikuttavat syylistyneen.

4. Ukrainan kanne Venäjää vastaan Kansainvälisessä tuomioistuimessa

Kansainvälisellä tuomioistuimella ICJ:lla olisi teoriassa laajin toimivalta käsitellä Ukrainan tapaukseen liittyviä kansainvälisen oikeuden rikkomuksia, sillä se voi teoriassa päättää minkä tahansa valtioiden välisen kansainvälisoikeudellisen kiistan. Valtioiden on kuitenkin jälleen ensin hyväksyttävä ICJ:n toimivalta. Ne voivat tehdä sen kolmella tavalla. Tapauksen osapuolet voivat ensinnäkin yhdessä tuoda tapauksen ICJ:n käsiteltäväksi erityissopimuksella.¹⁷ Tämä ei kuitenkaan tietenkään ole Ukrainan sodan tapauksessa mahdollista, sillä Venäjä ei siihen suostu. Toiseksi tuomioistuimella on toimivalta käsitellä sellaiset tapaukset, joiden molemmat osapuolet ovat jättäneet ICJ:lle julistuksen, jolla ne hyväksyvät sen toimivallan kaikissa kiistoissa, jotka niillä on toisten vastaavan julistuksen antaneiden valtioiden kanssa.¹⁸ Venäjä tai Ukraina eivät kuitenkaan kumpikaan ole jättäneet tällaista julistusta.

15. Dapo Akande – Antonios Tzanakopoulos, *Treaty Law and ICC Jurisdiction over the Crime of Aggression*. *European Journal of International Law* 29(3) 2018, s. 939-959.

16. Miles Jackson, *Causation and the Legal Character of Command Responsibility after Bemba at the International Criminal Court*. *Journal of International Criminal Justice* 20(2) 2022, s. 437–458.

17. Kansainvälisen tuomioistuimen perussääntö (osa YK:n peruskirjaa, SopS 1/1956), Art. 36(1).

18. Kansainvälisen tuomioistuimen perussääntö, Art. 36(2).

Ainoa mahdollisuus Ukrainalle tuoda tapaus on siis kolmas tapa, jossa on kyse siitä, että ICJ:lla on oikeus käsitellä kiista, jos se koskee sellaisen sopimuksen tulkintaa ja soveltamista, joka sisältää kansainvälisen tuomioistuimen toimivallan aktivoivan lausekkeen.¹⁹ Ukraina käytti tätä keinoa jo Krimin valtauksen yhteydessä, kun se nosti tapauksen Venäjää vastaan rotusyrjinnän vastaisen sopimuksen (SopS 37/1970) ja terrorismin rahoittamisen vastaisen sopimuksen (SopS 74/2002) nojalla.²⁰ Tällä kertaa vuorossa on joukkotuhonnan vastainen yleissopimus (SopS 5/1960), jonka IX artikla sisältää ICJ:n toimivallan aktivoivan lausekkeen.²¹

Kansainvälisen tuomioistuimen toimivallan aktivoiminen tällä kolmannelle tavalla tarkoittaa kuitenkin sitä, että tuomioistuimella on toimivalta käsitellä vain kyseisen sopimuksen tulkintaa ja soveltamista. Tämä tietysti asettaa tapaukselle merkittäviä rajoitteita. Ukrainan kanne perustuu siihen seikkaan, että Venäjä yritti alun perin oikeuttaa hyökkäyssotansa väitteillä Ukrainassa muka käynnissä olevasta joukkotuhonnasta (vaikkakin se viittasi yhtä epäselvästi myös itsepuolustukseen ja on sittemmin väittänyt, että sen viittaukset joukkotuhontaan perustuivat tapaoikeuteen, eivätkä joukkotuhonnan vastaiseen yleissopimukseen). Kanne ei ole mutkaton. Joukkotuhonnan vastainen yleissopimus ei sano mitään perusteettomista joukkotuhontaväitteistä, eikä juuri mitään voimankäytöstä, vaan keskittyy asettamaan valtioille velvoitteita estää joukkotuhontaa ja tutkia ja syyttää siihen liittyviä tapauksia. Ei siis ole mitenkään selvää, että Venäjän kiistattomasti kansainvälisen oikeuden vastainen hyökkäyssota rikkoo juuri joukkotuhonnan vastaista yleissopimusta.

Ukraina on pyrkinyt kiertämään nämä ongelmat perustamalla kanteensa sille argumentille, että Venäjä on tulkinut joukkotuhonnan vastaista sopimusta vilpillisessä tarkoituksessa ja on oikeuttamalla voimakäyttönsä paikkansapitämättömillä väitteillä joukkotuhonnasta syyllistynyt oikeuksiensa väärinkäyttöön ja rikkonut sopimuksen tavoitetta ja tarkoitusta (joiden Ukraina katsoo sopimuksen johdannon perusteella olevan paitsi joukkotuhonnan torjuminen ja rankaiseminen myös rauhan ylläpitäminen YK:n hengen ja päämäärien mukaisesti). Juuri tämä voimankäyttö on myös rikkonut Ukrainan mukaan sen sopimusoikeuksia. Ukrainan mukaan mikään joukkotuhonnan vastaisessa so-

19. Kansainvälisen tuomioistuimen perussääntö, Art. 36(1).

20. Application of the International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism and of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (Ukraine v. Russian Federation). Tapauksen viimeisimmät vaiheet löytyvät osoitteesta <https://www.icj-cij.org/en/case/166>.

21. Sivuhuomiona todettakoon, että Alankomaat ja Kanada saattavat käyttää samaa keinoa kidutuksen vastaisen sopimuksen (SopS 60/1989) suhteen Syyriaa vastaan. Ks. UN Office of the High Commissioner for Human Rights, Accountability in Syria under the Convention against Torture: The Joint Canada/Netherlands' Initiative – December 2021, <https://reliefweb.int/report/syrian-arab-republic/accountability-syria-under-convention-against-torture-joint-canadanetherlands-initiative-december-2021-enar>.

pimuksessa ei voi oikeuttaa toisen sopimusosapuolen alueellisen koskemattomuuden rikkomusta, vaan siinäkin tapauksessa, että Venäjällä olisi oikeasti ollut syytä epäillä joukkotuhontaa, sen olisi pitänyt pyytää oikeutta voimankäyttöön YK:lta, tai nostaa kanne Ukrainaa vastaan Kansainvälisessä tuomioistuimessa.²²

Vaikka Ukrainan kanne on oikeusteknisesti hankala, on se kuitenkin vakuuttanut ICJ:n toistaiseksi ainakin siinä määrin, että ICJ on EIT:n tavoin suostunut asettamaan väliaikaisia turvaamistoimia, jotka määräävät Venäjää lopettamaan kaikki sotatoimensa.²³ Tätä varten ICJ:n täytyi päättää, että sillä on *prima facie* toimivalta käsitellä tapaus ja että on ainakin *mahdollista*, että Venäjä on rikkonut Ukrainan oikeuksia joukkotuhonnan vastaisen yleissopimuksen alla.²⁴ Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että tuomioistuin välttämättä päättäisi myös varsinaisessa käsittelyssä omaavansa toimivallan, sillä kynnys *prima facie* toimivallan toteamiseen on selvästi matalampi. Tuomari Bennouna kertoiikin turvaamistoimipäätöksen erillisessä mielipiteessään äänestäneensä väliaikaisten turvaamistoimien puolesta, koska oli liikuttunut ukrainalaisten kärsimyksestä ja koki tarpeelliseksi yrittää lopettaa sodan. Hän kuitenkin lisäsi, ettei ole vakuuttunut, että joukkotuhonnan vastainen sopimus sisältää sellaisia oikeuksia, joihin Ukraina vetoaa, eikä välttämättä tule äänestämään toimivallan puolesta enää varisnaisessa käsittelyssä.²⁵ Useat valtiot – jälleen myös Suomi – ovat kuitenkin pyytäneet tässäkin tapauksessa lupaa kolmannen osapuolen sivuväliintuloon, aikeenaan tukea Ukrainan kannetta.

5. Lopuksi

Vaikka kansainvälisillä tuomioistuimilla voi olla tärkeä rooli konfliktitilanteissa, mukaan lukien Ukrainan sodassa, edellä käsitellyt tapaukset osoittavat, että tuorooli on välttämättä rajallinen ja voi kattaa vain suhteellisen pienen määrän rikkomuksia, rikoksia ja henkilöitä. Enemmän vaatiminen asettaisi tuomiois-

22. Ks. lisää Ukri Soirila, Joukkotuhontasyytteistä, väliaikaisista turvaamistoimista ja kaksiteräisistä miekoista: Ukrainan kanne Venäjää vastaan Kansainvälisessä tuomioistuimessa. *Defensor Legis* 1,5/2022, s. 340–346.

23. Allegations of Genocide under the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Ukraine v. Russian Federation), Request for the indication of provisional measures, Order of 16 March 2022.

24. Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (The Gambia v. Myanmar), Provisional Measures, Order of 23 January 2020, I.C.J. Reports 2020, s. 9.

25. Declaration of Judge Bennouna, Allegations of Genocide under the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Ukraine v. Russian Federation), Request for the indication of provisional measures, Order of 16 March 2022.

tuimille odotuksia, joihin niitä ei ole suunniteltu vastaamaan. Saatuaan ripeät päätökset väliaikaisista turvaamistoimista ja muiden valtioiden valtaisan tuen, Ukraina lieneekin jo saanut tuomioistuimista jo irti suurin piirtein niin paljon kuin se uskalsi odottaa – vaikkakin varsinkin ICJ:n tapaukseen liittyy Ukrainan kannalta myös riskejä, sillä se joutuu IC:n rajallisesta toimivallasta johtuen keskittymään oikeudellisiin kysymyksiin, jotka eivät ole sille kovinkaan edullisia, ja Venäjä saattaa saada pienistäkin oikeudellisista voitoista ammuksia informaatio-osodankäyntiin niissä maailman kolkissa, joissa sillä on vielä vaikutusvaltaa ja joissa tapauksia ei seurata suurennuslasin avulla.²⁶

Koska kansainvälisillä tuomioistuimilla on rajallinen toimivalta, eikä niillä ole keinoa valvoa tuomioidensa toimeenpanoa (Venäjäkään ei tietenkään ole lopettanut hyökkäyssotaansa, vaikka EIT ja ICJ ovat niin vaatineet) jää paljon vastuuta väkisin niin kutsutun ”kansainvälisen yhteisön” harteille. Varsinkin länsimaat ovatkin reagoineet Ukrainan tilanteeseen poikkeuksellisen ripeästi Ukrainan poliittisen, aseellisen ja taloudellisen tuen muodossa sekä Venäjälle asetetuin pakottein; vaikkakin pakotteista voi olla montaa mieltä niin moraalisesti, oikeudellisesta ja kuin käytännöllisestäkin näkökulmasta. Monien Ukrainan äänekkäimpien tukijoiden osalta ongelmana on kuitenkin, että siinä määrin, kun ne tukeutuvat toimissaan kansainväliseen oikeuteen, ne näyttävät väkisin hieman tekopyhinä, mistä parhaina esimerkkeinä toimivat Yhdysvaltojen yhtäkkinen tuki kansainväliselle rikostuomioistuimelle ja tiettyjen valtioiden yhtä yhtäkkinen suunnanmuutos ihmisoikeuksien alueen ulkopuolisen soveltamisen ja hyökkäysrikoksen syyttämisen suhteen; puhumattakaan siitä, että esimerkiksi Irakin sota tai Guantánamon leiriä ei ole merkittävästi Venäjän hyökkäystä helpompaa perustella kansainvälisoikeudellisesti. Ei myöskään voi olla välttämättä siltä ajatukselta, että monien globaalien etelän valtioiden passiivisuus on ainakin osittain vastaus tähän tekopyhyyteen ja toisaalta seuraus niistä suurvaltojen kansainvälisen oikeuden avustuksella luomista materiaalisista rakenteista, jotka estävät köyhimpiä valtioita ottamasta kantaa mihinkään seikkoihin, jotka voi vaarantaa niiden kansainväliset suhteet ja siten niiden kansalaisten toimeentulon.²⁷

Mutta toisaalta on hyvä muistaa, että vaikka sotatilanteet ovatkin aina olleet yksi kansainvälisen oikeuden suurimmista kompastuskivistä, ovat ne myös toimineet uutta luovina, tai ainakin energiaa tuottavina dynamoina.²⁸ Toivottavasti siis Ukrainan tapauskin tuottaa uusia oikeudellisia innovaatioita. Tähän mennessä eniten tukea on saanut melko ennalta-arvattava ehdotus, eli Ukrainan

26. Ks. Soirila 2022.

27. Alonso Gurmendi, Tracking State Reactions to Russia’s Invasion of Ukraine: A Resource for Research. *Opinio Juris Blog*, 4.3.2022, <http://opiniojuris.org/2022/03/04/tracking-state-reactions-to-russias-invasion-of-ukraine-a-resource-for-research/>.

28. Hilary Charlesworth, *International Law: A Discipline of Crisis*. *The Modern Law Review* 65(3) 2002, s. 377–392.

sotaa koskevan erityistuomioistuimen perustaminen. Tämä perinteinen ratkaisukin olisi tosin tällä kertaa merkittävä ennakkotapaus, sillä erityistuomioistuimen perustaisi monien ehdotusten mukaan turvallisuusneuvoston sijaan YK:n yleiskokous, joka ei ole aiemmin perustanut tuomioistuinta, ja jonka toimivalta tehdä niin on toistaiseksi epäselvä. Jos yleiskokous kuitenkin katsoisi siltä löytyvän kyseinen toimivalta, avaisi se ehkäpä mahdollisuuden vastata oikeudellisesti myös Syyrian lohduttomaan tilanteeseen.